

DIE NUWE-TESTAMENTIESE WÊRELDBEELD

J.C. Coetzee

Professor in Nuwe-Testamentiese Wetenskap en Dekaan, Fakulteit Teologie, PU vir CHO

ABSTRACT

This article deals with the New Testament world view. In the introductory part the author deals at some length with some underlying hermeneutic issues. The subsequent section deals with the fact that the New Testament "world view" is primarily temporal and not spatial. He comes to the conclusion that the real core of the New Testament view of the world is to be found in the view of history, of which the essential elements (creation, upholding of creation, re-creation, between ascension and Second Advent and fulfilment) are analysed in some detail. He then goes on to deal with some "views of the world" in the Greek New Testament. He refers to the concepts of ouranos kai ge., oikoumene, kosmos and aion. This is followed by a discussion of the New Testament view of the dispensations (aiones) of the history of the world. The article is concluded with a discussion of the implications of these concepts for a Christian view of life and the world in the dispensation between the "already" and the "not yet": a world in which man lives as a "new man" in the "old world".

1. INLEIDENDE HERMENEUTIESE VRAE

Binne die algemene tema "Wêreldbeelde" was my opdrag "Die Nuwe-Testamentiese wêreldbeeld".

Die vraag is natuurlik of so 'n temaformulering nie reeds sekere sake voorveronderstel wat nog eers ondersoek en bewys of weerlê moet word nie.

Daarom moet enkele hermeneutiese vrae vooraf gestel word wat by die spreke van "die Nuwe-Testamentiese wêreldbeeld" tot versigtigheid moet maan.

1.1 Kan mens wel praat van "die Nuwe-Testamentiese wêreldbeeld"?

Dit wil sê: is daar ipso facto in die Nuwe Testament een, en net een, wêreldbeeld? Moet die Nuwe Testament vanselfsprekend een eenvormige, vasgelegde en dus statiese prentjie van "die wêreld" vertoon?

As hermeneutiese vertrekpunt stel ek: Op grond van die eenheid van die Nuwe Testament waarvan die een Heilige Gees die Auctor Primarius is, behoort ons in die Nuwe Testament nie verskillende mekaar weersprekende wêreldbeelde te vind nie. Maar op grond van die Godgegewe verskeidenheid van die Nuwe Testament in aantal boeke, skrywers, genres, kultuurmilieus, openbaringshistoriese tydstippe van teboekstellings, ens., moet rekening gehou word met moontlike variasies en nuanseringe in beklemtoning, in hoek van visie, in uitdrukkingswyse. Net een voorbeeld (waarop later teruggekom sal word): Johannes praat dikwels van "hierdie wêreld - ho kosmos houtos" - en Paulus van "hierdie eeu - ho aiôn houtos" - , terwyl hulle dieselfde bedoel.

1.2 Kan mens wel van "die wêreldbeeld van die Nuwe Testament" praat, dit wil sê: 'n eie wêreldbeeld naas of selfs teenoor die van die Ou Testament?

Dieselfde hermeneutiese vertrekpunt as by 1.2 is hier van krag, naamlik die eenheid van Ou en Nuwe Testament as Woord van God asook die verskeidenheid as werklik twee Testamente van twee verskillende bedelings, van geskrewe dokumente uit verskillende eeue van die Godsopenbaring. Veral hiermee moet sterk rekening gehou word in die lig van die Grondstelling in 2 hieronder.

1.3 Kan mens ongenueanseerd sê dat die Nuwe Testament 'n wêreld-beeld het?

Dit wil sê: daar is die hermeneutiese slagkat dat ons vandag vanuit 'n geïkonneerde konnotasie wat ons aan die woord wêreld heg, na die

Nuwe-Testamentiese uitsprake oor "wêreld" gaan kyk terwyl "wêreld" ("world", "Welt") slegs 'n vertalingsekwivalent is vir meerdere Griekse woorde wat nie noodwendig semanties dieselfde wil be-teken as wat ons met "wereld" verstaan nie.

Daarom moet ter behandeling van die temavraag deeglik gekyk word na Griekse uitdrukkings wat in moderne vertalings (met waarskynlik 'n moderne wêreldbeeld) met "wêreld", "world", "Welt" ens. vertaal is. Dit sal in 2 en 3 aandag geniet.

2. DIE TEMPORELE, EN NIE DIE RUIMTELIKE NIE, IS PRIMêR IN DIE NUWE-TESTAMENTIESE "WêRELD-BEELD".

GRONDSTELLING: DIE "WêRELD-BEELD" VAN DIE NUWE TESTAMENT IS BESLIS EERDER TYDS-BEPAALD AS RUIMTELIK-BEPAALD

Daarom moet enige vraag na "die wêreldbeeld van die Nuwe Testament" primêr en essensieel benader word nie as 'n vraag na die samestelling van die heelal (liewers: die skepping) nie maar as 'n vraag na "die geskiedenisbeskouing van die Nuwe Testament (vergelyk in sy geheel Berkhof, 1958).

Dit is waarskynlik die kernpunt van die jarelange akademiese worsteling tussen Rudolf Bultmann c.s. en Oscar Cullmann c.s..

Die gróóte struikelblok van die evangelie vir die moderne mens is volgens Bultmann die sogenaamde drie verdiepingwêreldbeeld van die Nuwe Testament wat 'n mitologiese wêreldbeeld is, met die hemel as boonste verdieping (daarbo), waar God en die engele woon, die aarde in die middel, waar mens en dier woon, en die hel of doderyk of onderste plekke van die aarde as die verdieping daaronder, waar die duiwel en die demone woon. Vir die moderne wetenskaplik georiënteerde mens wat wêét hoe die wêreld regtig lyk, is dit onaanvaarbaar en is 'n evangelie in so 'n mitologiese taal ongeloofbaar, en dit te meer wanneer hierdie ruimtelike wêreldbeeld ingekleur word met mitologiese denke van 'n gereelde interbeweging tussen die bewoners van die drie verdiepings - van 'n "Godeseun" wat "neerdaal na die aarde" en "mens word" en eindelijk weer

"verheerlik opvaar", of van demone wat opkom en bonatuurlike invloede op aarde uitoefen.

"The whole conception of the world which is presupposed in the preaching of Jesus as in the New Testament generally is mythological; i.e., the conception of the world as being structured in three stories, heaven, earth and hell; the conception of the intervention of supernatural powers in the course of events ... This conception of the world we call mythological because it is different from the conception of the world which has been formed and developed by science ... " (Bultmann, 1966:15).

"For modern man the mythological conception of the world, the conceptions of eschatology, of redeemer and of redemption, are over and done with. Is it possible to expect that we shall make a sacrifice of understanding, *sacrificium intellectus*, in order to accept what we cannot sincerely consider true - merely because such conceptions are suggested by the Bible?" (Bultmann, 1966:17).

Vervolgens erken Bultmann met 'n sekere wetenskaplike eerlikheid dat sy hele pleidooi vir ontmitologisering (Entmythologisierung) van die Nuwe Testament primêr gegrond is in die verwerping van die Nuwe-Testamentiese wêreldbeeld (natuurlik soos hy dit beskryf!) of met 'n moderne "wetenskaplike" wêreldbeeld as maatstaf. Hy skryf:

"An objection often heard against the attempt to demythologize is that it takes the modern world-view as the criterion of the interpretation of the Scripture and the Christian message ...

It is, of course, true that de-mythologizing takes the modern world-view as a criterion. To de-mythologize is to reject not Scripture or the Christian message as a whole, but the world-view of Scripture, which is the world-view of a past epoch ... To demythologize is to deny that the message of Scripture and of the Church is bound to an ancient world-view which is obsolete" (Bultmann, 1966:35-36; beklemtoning van J.C.C.).

Hierby is besonder belangrik die volgende evaluerende opmerkings van J.M. de Jong, die Nederlandse vertaler van Bultmann se *History and*

Eschatology, 1957. Hy tipeer Bultmann as: "een man die kritisch, sceptisch en aggressief denkt over het historisch gehalte van de bijbelboeken en over het wereldbeeld dat ons daarin tegemoet komt ..."
(Inleiding, Bultmann, 1962:9). En: "Wie daar op in gaat zal bemerken dat op de achtergrond van Bultmanns uitlatingen de machtige traditie van het negentiende eeuwse historisch-critische onderzoek staat en de opvatting van natuur en kosmos zoals deze in dezelfde eeuw vorm heeft gekregen" (ibid:12; beklemtonings deur J.C.C.).

Maar dit is presies hier waar die gegronde kritiek van Cullmann en die speerpunt van hierdie voordrag na vore tree:

Bultmann beskou die Nuwe-Testamentiese wêreldbeeld dus as primêr ruimtelik - in die agterhaalde drieverdiepingsvisie - en die temporeelhistoriese as irrelevant omdat Jesus en die Nuwe Testament in die algemeen gedink het in terme van eindhistoriese eskatologie waarin hierdie wêreld (-geskiedenis) in Jesus as Messias tot sy einde sou kom - wat toe tog nie gebeur het nie (vergelyk veral sy History and eschatology, 1957).

Hierteenoor is Oscar Cullmann baie helder: "Primitive Christian faith and thinking do not start from the spatial contrast between the Here and the Beyond, but from the time distinction between Formerly and Now and Then ... The essential thing is not the spatial contrast, but the distinction which faith makes between the times" (1952:37).

Dit het dan ook geblyk dat die teologiese diskussies betreffende Bultmann en die implikasies van sy ontmitologiseringsprogram gaandeweg verskuif het vanaf ontmitologisering as sodanig (in die veertiger- en vroeë vyftigerjare) na die vraag of onthistorisering nie die onvermydelike grondslag én gevolg van Bultmann se ontmitologisering is nie.

Braaten (1962:11) stel dit soos volg: "Those who have followed the demythologizing debate in German know that the problem of the relation of kerygma to history has superseded, to a large extent, the earlier discussion of the mythological elements in primitive Christian preaching. From the perspective of a later stage in the debate, it can now be more clearly seen that what caused such alarming offence in theological circles

was ... the negative implications which Bultmann drew from his research regarding the historical basis of the kerugma. Therefore, it was not so much the demythologizing of the New Testament as such, but rather the dehistoricizing of the kerugma which implicitly was impelling the debate all along" (beklemtone van J.C.C.).

Daar moet gewaak word teen 'n oorbeklemtone en oorvereenvoudiging van die sogenaamde drie verdiepingwêreldbeeld in die Nuwe Testament.

Dit is waar dat dit die normale spreekwyse - noem dit 'n ruimtelike wêreldbeeld as u wil - van die nuwe mens in die Bybelse tyd was (maar ook nog is). Daar is 'n "hier" op aarde, 'n "daar bo" in die hemel(e) en 'n "daaronder", waarmee veral die dood, die dooies en die doderyk geassosieer word. Die tweede gebod in Eks. 20:4 is 'n sprekende voorbeeld.

Maar dieselfde Skrifte wat spreek van God wat bo in die hemel woon (troon), praat ook ondubbelsinnig van God se teenwoordigheid op aarde én van sy alomteenwoordigheid. God bewoon 'n "ontoeganklike lig", én "wolke donkerheid" omhul sy troon. Satan en sy demone woon nie in die "onderste verdieping" nie. Hulle het voor Christus se hemelvaart toegang tot die hemel en Gods troon gehad maar word dan op die aarde neergewerp, met die poel van vuur as eindbestemming. Die hel is nie net "onderste verdieping" nie maar ook "poel van vuur" of ook "buitenste duisternis".

Genoeg om te toon dat die Nuwe Testament geen starre, statiese, ruimtelike wêreldbeeld as hart van die evangelie (of kerugma) het nie.

Aan die ander kant behoort die temporeel historiese karakter van die Nuwe-Testamentiese wêreldbeeld tot die hart van die evangelie en kan dit nie "ontmytologiseer" word asof dit "an ancient world-view which is obsolete" (Bultmann, soos vroeër gesê) is sonder om daarmee die hart van "Scripture or the Christian message as a whole" (Bultmann, soos vroeër gesê) in sy wese aan te tas nie.

Teenoor Bultmann met sy eis tot "verstaan" van die Nuwe-Testamentiese "kerugma" in 'n eksklusivistiese eksistensialistiese sin met konsekwente

uitsluiting van die essensieel historiese karakter van die Nuwe-Testamentiese wêreldbeskouing en daarmee saam die evangelieprediking stel Cullmann (1967:11-13) dit kernagtig:

Negatief: "... the present attitude of Protestant theologians in Germany, (is) largely dominated by philosophical existentialism and its concept of 'historicity'. In stating the essence of New Testament faith this attitude feels compelled to eliminate all salvation history as a secondary 'objectification' of a 'word-event' which in reality concerns the 'self-understanding' of true existence" (11).

Positief: "Certainly the whole New Testament contains the call for the decision of faith and implies a new understanding of existence. But does not this call rest on the faith that a divine history has occurred, is occurring, and will go on occurring, which, while envisaging this faith, is first of all independent of it and stands over against the believer? Does not faith therefore mean aligning our existence with this series of events hic et nunc?" (Beklemtoring van O.C.).

Die eintlike kern van die Nuwe-Testamentiese wêreldbeeld lê dus in sy geskiedenisbeskouing. Die essensiële elemente daarvan word hier uitgelig en moet saam met veral punt 4 gelees word.

(i) Die skepping

(a) God, die enige ware God, het in die begin die heelal, die kosmos, "alle dinge wat in die hemele en op die aarde is, wat sienlik en on sienlik is, trone sowel as heerskappye en owerhede en magte - alle dinge ..." (Kol 1:16) geskep. Maar hierdie geskape wêreld lê nou aan die sonde onderworpe. Wie daarom vandag van "die wêreld" praat, praat van God se skepping soos vervalde deur die sonde.

(b) Hierdie skeppingswerk het in sy totaliteit geskied in (en) en deur (dia) die Woord, die Seun van God, wat in die geskiedenis Jesus van Nasaret, die Christus van God geword het. Vergelyk hierby kerngedeeltes wat telkens in gehele boeke

oriënterend voorop staan, soos Jh. 1:1-3; Kol. 1:15-17 en Hb. 1:2.

Hierdie aspek is van wesentlike belang: die skepping het nie (net so min as die ewige uitverkiesing!) in 'n vakuum van ewige, koue Godswillekeur plaasgevind nie. Alles, die ganse heelal, is geskep met Godsliefde in en via (*dia*) die Seun van sy liefde.

Dus: die ganse skepping - noem dit as u wil die wêreld, die kosmos of die heelal - staan nie staties, apaties dáár nie. Dit is in en deur die Seun, die Logos, Hy wat op God se tyd die Christus-in-die-vlees geword het, geskep. Daarom is "ons wêreld" 'n "bestemde wereld" - in Christus! Ná die sondeval ook gevalle, ja - maar in Christus: met 'n toekoms!

(ii) Die onderhouding

(a) Die Nuwe Testament is daar baie duidelik oor: die Skeppergod het nie net geskep nie; Hy hou steeds alles, die ganse "wêreld" (liewers: skepping), in stand. Die kardinale woorde in Jesus se Bergrede (Mt. 6:25, 34 en alle parallelle Skrifgedeeltes) is daarvan afdoende bewys en ook getuies van God se liefde in die omgang met sy wêreld (skepping) deur die eeue.

(b) En - en hierin is die Nuwe-Testamentiese wêreldbeeld weer eens so pragtig evangelies (!) - die onderhouding (voorsienigheid) van God in en oor sy ganse skepping (ruimtelik en veral ook temporeel) geskied enkel en alleen in (en) en deur (*dia*) sy Seun, wat in die tyd Jesus, die Christus van God, geword het.

God onderhou sy wêreld (skepping) nie apaties nie maar liefdevol en sinvol - óók in sy gerig: "En Hy (die Seun van sy liefde, v. 13) is voor alle dinge, en in Hom hou alle dinge stand" (Kol. 1:17); "... Hy (die Seun) wat ... alle dinge dra deur die woord van sy krag ..." (Hb. 1:3); vergelyk ook Op. 5:2-10.

(iii) Die herskepping

(a) Die Here God, die Skepper én die Onderhouer van sy skepping (wêreld, natuur, kosmos, heelal - soos u wil), is in liefde en genade ook her-Skepper van die mens en van die ganse wêreld met die einddoel dat Hy "alles in almal" sal wees (1 Kor. 15:28).

(b) Maar opnuut: hierdie dinamiese wêreldherskepping verrig God Almagtig in genade en liefde in en deur sy Seun: Hy is die enige en ware Eersgeborene uit die dood (1 Kor. 15:20; Ef. 1:20; Kol. 1:18; Op. 1:5; 17-18). Hyself is die begin van God se nuwe (dit is: weer heerlik, sondevry nuutgemaakte) skepping.

En in Hom, en in Hom alleen, gee God die genade deur die werk van die Heilige Gees dat iets van hierdie wêreld, en wel die kroon van sy skepping, die mens, nuutgebore, herskape, eersteling van die nuwe skepping (wêreld) mag word (Jh. 1:12-13; Rm. 6:4; Ef. 4:20-24, ens.).

Maar - en dit is belangrik - dit is in die nuwe bedeling soos dit voor die voleinding is: nog net die kroon van God se skepping, die mens, wat weer gebore word, wat herskep word (natuurlik, slegs diegene wat tot ware geloof kom!). Die res, die totale, magtig grote res van sy skepping (kom ons sê: "die wêreld") is nou nog nie vernuwe, herskape nie - én is ook nie in 'n evolusionêre proses van herskepping nie!

Johannes 1:1-13, wat volledig in skeppings- en herskeppingstaal geskrywe is, spreek hieroor kort en duidelik. Vergelyk ook die puik uiteensetting van Ridderbos, 1950:35-43.

(iv) Tussen hemelvaart en wederkoms

Een van die veelvuldigste aangehaalde en gebruikte dele van die Ou Testament in die Nuwe Testament is Ps 110:1 "Die HERE het tot my Here gespreek: Sit aan my regterhand, totdat Ek U vyande maak 'n voetbank vir u voete".

En dit is so omdat die Nuwe-Testamentiese skrywers hierdie teks as Messiaanse profesie hanteer om die unieke situasie van die wêreldgeskiedenis tussen hemelvaart en wederkoms te teken.

Die teks, soos in die Nuwe Testament gebruik, sê twee dinge tegelyk:

(a) Die wêreldregering is nou in die hande van die opgestane en verheerlikte Here Jesus Christus; Hy is in beheer van wêreld en sy gang tot aan die voleinding. "Die koningskap oor die wêreld het nou die eiendom van ons Here geword en van sy Christus (Gesalfde), en Hy sal as Koning heers tot in alle ewigheid" (Op. 11:15). "Want Hy moet as Koning heers totdat Hy (die Vader) al sy vyande onder sy voete gestel het" (1 Kor. 15:25).

(b) Maar tegelyk: die wêreldheerskappy van Christus is nog nie volkome nie. Daar is nog vyande van God, van die Christusregering, wat oorwin, onderwerp en vernietig moet word, waarvan die voorlaaste Satan self is en die laaste die dood - vergelyk o.a. 1 Kor. 15:22-28 en Op. 20:7-14. En dit geld daarom ook my persoon in hierdie tyd van die wêreld: ek is verlos, bevry van die heerskappy van die sonde maar nie van die sonde self nie. Elke dag moet ek nog die stryd van die geloofstry.

Hierdie dubbele, miskien selfs dubbelslagtige karakter van die wêreldbeeld in hierdie bedeling sal later (punt 4) nader toegelig word.

(v) Die voleinding

Die Nuwe-Testamentiese skrywers is daaroor eenstemmig¹ dat daar, by al die wonderlike eskatologiese vervullings wat met die

¹ Dit word gesê in volle bewys wees van die feit dat onder andere C.H.

menswording, kruisdood, opstanding en hemelvaart van Christus werklikheid geword het, nog 'n heerlike eskatologiese vervulling vir hierdie wêreld en sy mense wag.

Ons beperk ons hier uiteraard tot dit wat "die Nuwe-Testamentiese wêreldbeeld" raak. Locus classicus in hierdie verband is sekerlik Romeine 8:18-30, terwyl ook 1 Kor. 15 naas ander relevante gedeeltes lig werp.

Ons leef in 'n "wêreld" wat sugtende is. Maar nie alleen die wêreld (eerder:skepping) sug (Rm. 8:22) nie, ook die verlose maar nog nie verheerlikte kinders van God in die wêreld sug (v. 23), én die Heilige Gees in die kinders van God sug (v. 26).

Dit is egter geen sug van moedeloosheid nie maar 'n verlangende sug na die voleinding! Vergelyk vir breedvoeriger bespreking hiervan Coetzee in Handleiding by die Nuwe Testament, band V, p.348-352 (Red. Du Toit, 1984).

Die verlose gelowiges "sug", want ons is nog nie verheerlik nie; die Heilige Gees "sug", want Hy sien nou om na ons heil en Hy verlang na die voleinding; maar ook die skepping (die wêreld) "sug", want om die sonde van die mens ontwil het dit geval en verval en sug dit nou, deur die tekens van die eindtyd, aardbewings, droogtes, oorloë, en gerugte van oorloë, ens., na die voleinding, wanneer nie alleen die kinders van God verheerlik sal word nie maar die ganse skepping nuut gemaak, herskep sal word.

Daarom is wesentlike elemente van die wêreldbeeld van die Nuwe Testament:

- (a) Hierdie wêreld (kosmos, heelal) van ons is die skepping van Gods hande - in liefde in en deur sy Seun.

Dodd en R. Bultmann veel maak van die sogenaamde gerealiseerde eskatologie van die Evangelie van Johannes. Hierop kan egter nie hier nader ingegaan word nie.

(b) Hierdie wêreld het, nie om God se goeie wil onthalwe nie maar deur die mens se sonde, in ellende en wanorde geval.

(c) Hierdie wêreld is en word net uit God se genade in en deur sy Seun gedra, onderhou en voorsien sodat daar genoegsame orde vir sinvolle voortbestaan bly en genoegsame tyd vir die deur God voorsiene redding en herskepping in Christus, sy ewige Seun.

(d) Hierdie verlossing en herskepping is bewerk deur die versoeningsbloed en reddende opstanding van Jesus Christus.

(e) Nou, vóór die voleinding, geld dit daadwerklik nog net vir die uitverkore, verlose, gelowige mens, terwyl hy as herskapene in sy heersopdrag oor God se wêreld iets daarvan sigbaar móët maak.

(f) Maar God is nie klaar met sy wêreld nie! Hy is op pad met sy wêreld (skepping) na die volleinding

(g) dan maak Hy alles nuut - nie 'n ander skepping nie maar 'n nuutgemaakte skepping. Vergelyk dit met 'n onaansienlike vergroende kopermuntstuk, en hoe dit wonderlik "nuut" word wanneer dit deur 'n "wonder"-middel bevryf word: wéér nuut!

(h) Finaal: ons ewige toekoms is nie in die hemel nie (wel tog voorlopig, onvolmaak, na "die siel" by ons dood (Heidelbergse Kategismus, Sondag 22) maar daarom gaan dit nie nou nie) maar op die nuutgemaakte aarde, ewig, ongeskonde, volmaak, heerlik bo alle menslike denke.

Die groot uitsig van die Nuwe-Testamentiese wêreldbeeld vat Op. 21:5a in enkele woorde saam: "Kyk, Ek maak alles nuut"! Dan is die stryd en worsteling, sonde, ellende, smart en dood verby (Op. 21:1-5), en dan kan ons strydende Koning, die Here Jesus Christus, sy Koningskap, duur verwerf deur sy eie bloed aan die kruis, weer rustig oorgee aan die Vader, aan God drie-enig (1 Kor. 15:27-28).

3. "WÊRELD"-BEGRIPE IN DIE GRIEKSE NUWE TESTAMENT

Afgesien van Grieks-teologiese woordeboeke word hier vir pertinente toespitsing veral verwys na Cullman (1951:39 e.v.).

Na die voorgaande diskussie is dit nodig om meer tegnies te raak: dan wil ons in punt 3 "wêreldbegrippe" in die Griekse Nuwe Testament ontleed, en in punt 4 nader ingaan op die Nuwe-Testamentiese Aione-leer.

Nou dan eers "wêreld"-begrippe in die Griekse Nuwe Testament.

Veral die volgende uitdrukkings verdien aandag:

ouranos kai gē, oikoumēnē, kosmos, aiōn.

3.1 "Hemel-en-aarde" (ouranos kai gē) dui konsekwent die bestaande geskape ruimtelike werklikheid aan. Sodra dit egter deur 'n "nuwe" (kainos/kainē) gekwalifiseer word, dui dit konsekwent die tydsbepaalde nuwe hemel en nuwe aarde aan wat eers met die voleinding herskep sal word. Nooit verwys dit op enigerlei wyse na 'n "nuwe aarde" (of "hemel") wat nou reeds met Christus se eerste koms aangebreek het of aan 't deurbreke is nie.

3.2 "oikoumēnē"

Die begrip dui feitlik konsekwent die mensheid soos verspreid oor die hele aarde aan. Dit beklemtoon - veral in sy oorwegende verbinding "die hele wêreld" (holē tē oikoumēnē) - die universaliteit (of "ekumeniese" - in Afrikaans juis daarvan oorgeneem!) van God se regering of genade oor of roeping tot sy kerk.

In Hebreërs (waar dit in 1:6 en 2:5 voorkom) verwys dit egter klaarblyklik na die wêreld van die toekomstige saligheid.

Dit bring ons by die twee kernbegrippe kosmos en aiōn.

3.3 Kosmos

Hierdie veelvuldig voorkomende woord in die NT word in die 1933/53 AV én in die 1983 AV amper altyd (indien nie altyd nie) in Afrikaans met "wêreld" as vertalingsekwivalent weergegee.

En tog het die woord in Nuwe-Testamentiese Grieks 'n breë betekenisveld met vry ingrypende skakeringe.

Omdat die evangelis Johannes hierdie term die veelvuldigste gebruik, beperk ons ons basies tot teksverwysings uit sy geskrifte.

By Johannes, nog duideliker (maar beslis nie met uitsluiting nie) as by enige ander skrywer in die Nuwe Testament, het kosmos ingrypend belangrike betekenisnuanseringe. Ons gaan net in op die belangrikste vier vir ons doeleindes.

(i) Kosmos = skepping, gehele geskape werklikheid. Jh. 17:24 is die sprekendste voorbeeld: "... voor die grondlegging van die kosmos". Vgl. ook Jh. 1:10 in die lig van Jh. 1:1-3.

(ii) Kosmos = die mensdom, mense in die algemeen; veral die geskape mensdom in die ellende van sonde en skuld voor God. Maar dan nie in malam partem (in afwysende sin) nie maar gedra deur die wonderlike medelyde (kompassie) van God met sy gevalle skepsele.

Die bekendste voorbeeld hiervan is sekerlik Jh. 3:16-17: "Want so lief het God die kosmos gehad, dat Hy sy eniggebore Seun gegee het, sodat elkeen wat in Hom glo, nie verlore mag gaan nie ... Want God het sy Seun in die kosmos ingestuur, nie om die kosmos te veroordeel nie, maar om die kosmos deur Hom te red".

(iii) Kosmos = die mensdom (en soms alle aardse magte en strukture wat hulle help) in vyandskap en sondeverharding téén God. Dit kan (ii) en soms selfs (i) hierbo insluit maar dan net die mense wat God en besonderlik God in sy Christus beveg en teenstaan. In hierdie sin word kosmos dus voluit in malam partem (in kwade sin) gebruik.

(iv) Kosmos = hierdie eeu, hierdie sondeverlore en Godvyandige bedeling. Hieroor later meer wanneer daar ingegaan sal word op die

Skriftuurlike openbaring oor die Godbestemde bedelinge/eeue/tydperke van sy geskiedenis met ons wêreld.

Hier (in iv) is kosmos, by Johannes veral, minimaal (indien enigsins) ruimtelik van aard. Basies staan dit gelyk aan die primêre betekenis van aion by o.a. Paulus en Matteus. Hoewel dadelik toegegee moet word dat aion, veral "daardie aion" (kyk later), ook 'n positiewe konnotasie kan hê en meermale inderdaad het.

Hierdie veroordelend negatiewe konnotasie het kosmos in elk geval altyd (by Johannes) waar die aanwysende voornaamwoord "hierdie" (houtos) die uitdrukking - vergesel om maar enkele voorbeelde te noem vergelyk Jh. 8:23; 9:39; 12:31 en 16:11.

Die onbetwisbare parallelisme tussen Jh. 12:31 en 16:11, waar "hierdie" houtos - kwalifiserend gebruik word, en Jh. 14:30, waar "hierdie"-houtos - ontbreek, bewys bo twyfel hierdie algemener veroordelend afwysende betekenisemoontlikheid van kosmos.

In hierdie stadium is die volgende opmerkings veral in Calvinistiese kring ter sake: Een van die mees gebruikte Skrifgedeeltes in Calvinisties maatskaplike kringe maar ook juis een van die mees misbruikte Skrifgedeeltes in Calvinisties maatskaplike kringe is die gedeelte Jh. 17:11-19 uit die allerheilige hoëpriesterlike gebed van ons Here Jesus Christus op die vooraand van sy soendood:

Uit hierdie gedeelte kom sogenaamd die so dikwels in Calvinistiese kringe aangehaalde spreuk: "Ons is in die wêreld maar nie van die wêreld nie"; of erger nog baiekeer en verwronge: "Ons is wel nie van die wêreld, maar ons is tog in die wêreld".

Van hieruit word dikwels verkondig en selfs gepropageer dat Calviniste moet weet hulle is ten volle "in die wêreld", d.i. die samelewing soos ons dit ken; en daarom moet hulle hulle ten volle inleef en uitleef "in die wêreld", d.i. weer die samelewing soos ons dit ken - solank daar net 'n sekere reserwe bly: ons is darem (of tog) nie "van die wêreld nie", d.i. tog nie heeltemal deel van hierdie samelewing nie. Nou, onder ons in Suid-Afrika, in ons Afrikaanse samelewing klink dit miskien nie te

onaardig nie. Maar in 'n Europees gesekulariseerde of in 'n heidense samelewing ...?

En dit terwyl ons Here Jesus in sy "goddelike wêreldbeeld" dit so totaal andersom bedoel het. As dit vir Hom om "wêreld" in ruimtelike sin gaan praat. Hy van "op die aarde" (v. 4) en slegs in v. 5 en 24 verwys 'kosmos' duidelik na "die skepping". In die hele res van Jh. 17 verwys ho kosmos duidelik na "hierdie eeu", "hierdie Godvyandige bedeling". En dan is Jesus se betoog soos volg:

(a) Die Vader het My binne-in hierdie Godvyandige bedeling ingestuur om mense daaruit te red (17:18a).

(b) Terwyl Ek binne-in hierdie Godvyandige bedeling in die vlees was, "het Ek hulle in u Naam bewaar" (17:12a).

(c) Ek is nie van (of: behoort nie tot) hierdie Godvyandige bedeling nie (17:14c).

(d) Nou kom Ek na U toe en sal nie meer binne-in hierdie Godvyandige bedeling werksaam wees nie (17:11a).

(e) Maar U weet dat Ek hulle in hierdie Godvyandige bedeling agterlaat (17:11b).

(f) Ek bid nie dat U hulle nou reeds aan hierdie Godvyandige bedeling ontruk nie (17:15a).

(g) Maar Ek bid dat U hulle solank hulle daarin móét arbei, van die mag van die duiwel bewaar (17:15b).

(h) U weet hulle is deur die geloof nie meer deel van (of: behoort nie aan) hierdie Godvyandige bedeling nie - net soos Ek tog! (17:14b en 16).

(i) Maar U verstaan: U het My binne-in hierdie Godvyandige bedeling ingestuur om u verlossing te verkondig - en só het Ek hulle

nou ook binne-in hierdie Godvyandige bedeling ingestuur om dieselfde as Ek te doen.

3.4 Aiōn

Die betekenis van "wêreldmagte", "godewêreld" of "wêreldgode" wat aiōn, aionēs in die Hellenistiese misterieë en Gnostiese mitologieë aanneem, is aan die Nuwe Testament geheel vreemd.

Ho aiōn kan soms na die betekenis van wêreld in ruimtelike sin neig. So vertaal die 1933/1953 AV dit in Mk. 4:19 en Mt. 13:22 saam met "sorge" as "die sorges van hierdie wêreld", hoewel dit ewe goed "die sorges eie aan hierdie bedeling (eeu)" kan beteken. En in Hb. 1:2 vertaal die 1933/53 én die 1983 AV "deur Wie Hy ook die wêreld gemaak het", terwyl die meervoud "tous aionās" gebruik word, wat moontlik eerder beteken "deur Wie Hy ook die bedelinge (van die wêreldgeskiedenis) gemaak (of bepaal) het."

Oorwegend is dit inderdaad in die Nuwe Testament 'n openbaringshistoriese gelaaiete begrip. Aiōn dui 'n deur God bepaalde tydperk, 'n bedeling aan. Sowel die aanvang as die afsluiting van so 'n aion van die geskiedenis van God se weg met sy hele skepping word ook uitsluitlik deur God bepaal. Die oorgangsmoment van een bedeling na 'n volgende asook belangrike voortstuwende oomblikke in 'n bestaande bedeling heet kairos (kairoi), dit is 'n deur God soewerein vasgestel en gedane heilsmoment (by Johannes heet die hōra, uur).

4. DIE NUWE-TESTAMENTIESE BEELD VAN DIE BEDELINGE (AIONES) VAN DIE WÊRELDGESKIEDENIS²

Uit die voorgaande is dit duidelik dat, waar die Nuwe-Testamentiese "wêreldbeeld" primêr temporeel histories van aard is, dit by die verstaan van die evangelie en die bepaling van die Christen se lewensbeskouing

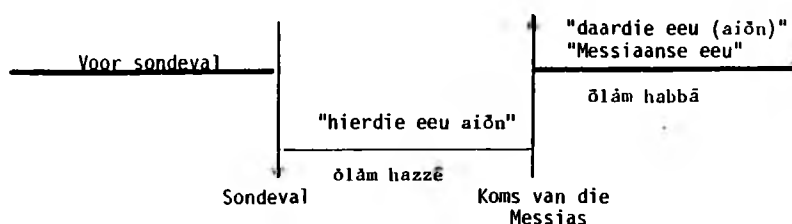
² Vir 'n breëre bespreking hiervan vergelyk Coetzee, 1984:345-353.

en sy visie op die wêreldtyd waarin hy lewe van wesentlike belang is om die Nuwe-Testamentiese "aioneleer" goed te verstaan.

En daarvoor is nodig 'n (uiteraard kort) bespreking daarvan vergelykend met die Ou-Testamentiese profetiese en die Rabbynse "aiōneleer."

4.1 Die Ou-Testamentiese en Rabbynse aiōneleer

Vir die begrip aiōn word verwys na 3.4. In hierdie perspektief is die ganse wêreldgeskiedenis basies in drie aione of bedelings ingedeel:

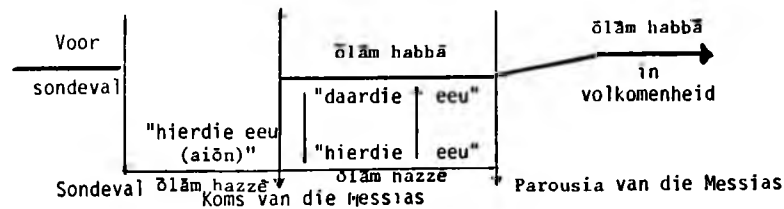
Daar was die volkome goeie (Gn. 1:31) bedeling of eeu voor die sondeval. Met die sondeval breek vir die mensdom en vir die ganse skepping die 'ōlām hazzē, hierdie eeu (bedeling, aiōn) aan, dit is die bedeling van die verlorenheid in sonde en ellende. Vir die Jode onder vreemde en heidense heerskappy het "hierdie eeu" óók mettertyd begin sê: die eeu van verdrukking vir die volk van God. Daar het egter 'n groeiende verwagting ontstaan, geplant deur die profesieë van die Ou-Testamentiese profete, dat die jōm Jalwa, die dag van die Here, aan die kom is, wat met die koms van die Messias (in sommige Rabbynse kringe "Messiasse") ingelui sal word, en dan sal "hierdie eeu" deur die gerig van God radikaal beëindig word. In die plek daarvan sal aanbreek die eskatologiese "daardie eeu", die 'ōlām habbā, ook genoem "die laaste dae" (hai eschátai hōmerai) "die toekomstige eeu" of "die Messiaanse eeu", waaraan daar geen einde is nie.

Die belangrikste enkele saak om raak te sien met die oog op die Nuwe-Testamentiese gewysigde perspektief is dat die Ou-Testamentiese en Joodse eskatologiese verwagting "looked forward to a single day - the Day of the Lord - when God would act to establish his reign on earth" (Ladd, 1975:68). Dit is dus een enkele dag waarop sowel God se

heilryke, verlossende kom na sy volk én sy rigtende en ewig verdoemende kom teen die goddelose sou plaasvind. Hierdie visie word deur die koms van Christus beslissend beïnvloed en in 'n ryker perspektief geplaas.

4.2 Die Nuwe-Testamentiese perspektief op die aiōne

Die finale en volkome openbaring van God in sy Seun Jesus Christus open 'n nuwe en duideliker perspektief op die gang en die sin van die geskiedenis: in Christus, sy koms as 'n mens, sy prediking en wonderdade, sy kruis en opstanding, sy hemelvaart en sy uitstorting van die Heilige Gees, het die éschaton beslissend in vervulling begin gaan maar tog ook nog nie volkome nie. Dit noodsaak 'n ingrypend veranderde diagram van die geskiedenis van God met ons wêreld (sonder dat daarmee die oue as verkeerd verklaar word). Die Nuwe-Testamentiese beeld bevat alleen nuwe besonderhede wat vroeër nog nie geopenbaar is nie:

Die groot verskilpunt is dat die openbaring in Jesus Christus bekend gemaak het dat die groot "dag" van die eskatologiese kom van die Here in en deur sy Messias inderdaad 'n tweefasekoms is, terwyl die Ou Testament (profeties) en die Judaïsme dit as een enkele dag verag het. Met "'n tweefasekoms" bedoel ons dat die Nuwe Testament getuig dat dit in Christus duidelik geword het dat daar 'n "kom" en "nog 'n kom" van die Messias is: 'n kom wat reeds gerealiseer het, om die wonderbaarlike verlossing van God in en deur sy Seun deur kruis en opstanding te bewerk, en nog 'n koms, die eintlike parousia, wanneer God se ewige gerig volvoer sal word.

In hoe groot mate die voorgaande perspektief op die geskiedenis en op God se heilshandeling in die geskiedenis byvoorbeeld Paulus se eskatologiese prediking beheers, word vervolgens in enkele pennestrepes uit sy briewe geïllustreer. Daarna sal op sekere nadere fasette van hierdie "reeds" en "nog nie" van die toekomstige eeu ingegaan word.

In 1 Kor. 1:17-2:16 word die dwaasheid van die sondige mensheid en wat hulle as eskatologiese gawes wil hê, in skerp kontras met die ware wysheid van God se eskatologiese gawes in Jesus Christus gestel (vgl. veral 1:26-31). Vanaf 1 Kor. 2:6 tot 16 volg dan 'n beskrywing van die radikale teenstelling tussen mense wat deel het aan die nuwe eskatologiese eeu, en die mense wat behoort tot en daarom ook oordeel volgens "hierdie eeu" (tou aiōnos toutou - v.6); en daarom in hulle denke deur die regeerders van hierdie (sondige) bedeling (hoi archontes tou aionos toutou) beheers word.

Hier, so wys Paulus duidelik, kom twee "wêrelde", twee algeheel teenoorgestelde "aione" lynreg teenoor mekaar te staan: 'n nuwe aiōn en mense van hierdie nuwe aiōn wat vanuit God en sy eskatologiese nuwe hede geheel en al anders dink, praat en doen as die mense, en dié heersers wat nog tot die ou, Godvyandige eeu of bedeling behoort. Die mense van die nuwe eeu het "die verborgenheid" (to mustērion) van die nuwe eeu leer ken: die onbegryplike eskatologiese gawe van die Seun van God vir hulle sondes, asook die ander wonderlike gawe van die Heilige Gees, wat nie van "hierdie wêreld" is nie maar wat God se gróóte gawe van die eskatologiese Messiaanse bedeling is (1 Kor.2:12-16).

4.3 Die "reeds" en die "nog nie" van die bedeling waarin ons as Christene nou leef

Met betrekking tot veral Paulus se eskatologiese prediking in die hede van die bedeling tussen die koms en die wederkoms van die Here Jesus is die oorheersende sekerlik die perspektief op die "reeds" en die "nog nie" van hierdie bedeling. Die allesoorheersende belangrikheid hiervan is dat "eskatologie" as "die leer van die laaste dae of dinge" of "die leer van die toekomsverwagting" verander het tot "die leer van dié dinge wat reeds in Christus eskatologiese werklikheid geword het, en van dié dinge wat nog nie vervul is nie maar waarna op grond van wat binne-in ons geskiedenis reeds werklikheid geword het, met die sekerheid van die Christelike hoop uitgesien kan word.

Dit behels, ter illustrasie, die volgende:

- Jesus die Messias het gekom (Gl. 4:4; 1 Tim. 1:15), - en tog moet Hy nog weer kom (1 Kor.4:5; 11:26).
- Die koninkryk van God het gekom (Kol 1:13 e.v.), - en tog moet ons steeds wag en bid vir die volle koms van die koninkryk (1 Kor. 15:50).
- Satan is in Christus reeds oorwinbaar (Ef. 6:11; 2 Kor. 2:11), - en tog sien ons in praktyk byna net die magswerke van Satan in hierdie lewe (Ef. 6:11; 1 Ts. 2:18).
- Die mag van die sonde oor ons is reeds deur Christus verbreek (Rm. 5:20e.v.; Rm. 6:2-11), - en tog moet ons nog daagliks teen die sonde stry (Rm. 6:12 e.v.; Rm. 7:15-26).
- Die dood is deur Jesus se opstanding oorwin (Rm. 6:4; Ef. 2:4-6), - en tog gaan ons almal nog dood en moet ons nog verlangend wag op die opstanding uit die dood (Rm. 8:23-25; 1 Kor 15:54 e.v.; 1 Ts. 4:13-18).

Dit is nodig om in hierdie stadium na die tweede diagram hierbo terug te verwys. Daaruit blyk duidelik die besondere oorvleuelende ("over-lapping") of tweeslagtige karakter van die bedeling waarin ons tussen die koms van Jesus as die Messias en sy wederkoms (parousia) lewe: die toekomstige eeu van die verlossing en die ewige lewe vir die wat in in Jesus Christus glo, het reeds aangebreek. Maar hierdie eeu (of die ou eeu) is nog nie radikaal beëindig nie. Dit is nog tyd van genade, nog tyd vir prediking en oproep tot bekering en daarmee tot redding!

Die bedeling waarin ons nou lewe, is die bedeling van die spanningsvolle oorvleueling van die ou en nuwe *aion*: die verlossende genade het in Christus reeds werklikheid geword - hoewel nog nie volkome nie; terselfdertyd kom die verdoemende gerig van God eers by die wederkoms - hoewel dit nou al aan die werk is (1 Ts. 1:10; 2:16; Rm. 1:18 e.v.).

4.4 Die implikasies hiervan vir 'n Christelike lewens- en wêreldbeskouing in die bedeling tussen die "reeds" en die "nog nie"

Dit is uiteraard nie hier die plek om die Nuwe-Testamentiese etiek in besonderhede te bespreek nie. Ons moet hier egter breed onderstreep dat die Nuwe Testament se eskatologiese prediking ingrypende etiese konsekwensies het. Vir die apostels is die suiwere raaksien van die besondere stadium in God se eskatologiese handel met ons en ons wêreld ook deurslaggewend vir die gelowiges se manier van lewe en gevolglik vir hulle etiese optrede. In hierdie opsig is die karakter van die bedeling waarin ons leef, die messiaanse bedeling van die reeds en die nog nie, van deurslaggewende belang.

Die Nuwe Testament verkondig dat dit vir die daaglikse lewenswandel (of etiese gedrag) van die gelowiges van deurslaggewende betekenis is dat hulle in die tyd ná die vroeër (die ou bedeling) lewe en wel in die tyd van die maar nou (die nuwe bedeling). Maar dan óók dat hulle leef in die tyd tussen die reeds en die nog nie van Christus se koms as Verlosser en sy wederkoms as Regter en Voleinder. So leef hulle dus as nuwe mense binne-in 'n ou wêreld. Die Christene is nie outydse mense wat "agter" hulle tyd is nie. Christene is die mense-van-die-toekoms hier in die outydse hede.

Eers by die wederkoms sal die Here alles nuut maak - 'n nuwe hemel en 'n nuwe aarde. Die gelowiges behoort tot daardie nuwe aarde waar alles volmaak sal wees, en tog mag hulle nou al in hierdie ou wêreld lewe, geroep om, ten spyte van hulle worstelstryd teen die sonde en hulle ou natuur, met hulle hele lewenswandel iets te spieël en te profeteer van die ewige toekoms wat aan die kom is (vgl. veral Rm. 6; 1 Kor. 2:12-16; 2 Kor. 5:16-18; Ef. 4:17-32 - veral v. 20-24; Rm. 7; 14:9-23; 1 Kor. 6:1-11; 2 Kor. 4:16-18; Gl. 5:16 e.v.; 6:7-10; Flp. 2:1-11; 4:8; 1 Ts., veral 3:12 e.v.; 5:23).

BIBLIOGRAFIESE KORTLYS

BARTSCH, H.-W. 1967. *Kerygma und Mythos I. Ein theologisches Gespräch*. Hamburg : Evangelischer Verlag.

BERKHOF, H. 1958. Christus de zin der geschiedenis. Nijkerk : Callenbach.

BRAATEN, C.E. 1962. A critical introduction. (In Kerygma and history, edited by C.E. Braaten and R. A. Harrisville. New York : Abingdon Press.

BULTMANN, R. 1962. Eeuwigheid - hier en nu. Geschiedenis en eschatologie. (Vertaling deur J.M. de Jong van History and Eschatology. 1957) Utrecht : Bijleveld.

BULTMANN, R. 1966 repr. (oorspr. 1958). Jesus Christ and Mythology. London : SCM Press.

COETZEE, J.C. 1970. Die betekenis van Kruis en Opstanding by Rudolf Bultmann. In: Aspekte van die Nuwe-Testamentiese Hermeneutiek. Neotestamentica, 4. Pretoria.

COETZEE, J.C. 1984. Die eskatologiese prediking van Paulus. (In Du Toit, A.B., red. Handleiding by die Nuwe Testament. Band V. Pretoria : NG Kerkboekhandel.)

CULLMANN, O. 1951. Christ and Time. The primitive Christian conception of time and history. (Vertaling deur F.V. Filson van Christus und die Zeit. 1946.) London : SCM Press.

CULLMANN, O. 1959. The Christology of the New Testament. (Vertaling deur S.C. Guthrie and A.M. Hall van Die Christologie des Neuen Testaments. 1957.) London : SCM Press.

CULLMANN, O. 1967. Salvation in history. (Vertaling deur S.G. Sowers c.s. van Heil als Geschichte: Heilsgeschichtliche Existenz im Neuen Testament. 1965) London : SCM Press.

DE JONG, J.M. 1962 Inleiding. (In Bultmann, R. Eeuwigheid - hier en nu. Geschiedenis en Eschatologie, Supra.)

LADD, G.E. 1975(2). A Theology of the New Testament. Grand Rapids : Eerdmans.

RIDDERBOS, H.N. 1950. De Komst van het koninkrijk. Kampen : Kok.

SASSE, H. 1957. (Oorspr. 1933). Aion, aionios. (In TWNTI (herausgegeben von G. Kittel). Stuttgart : Kohlhammer.)